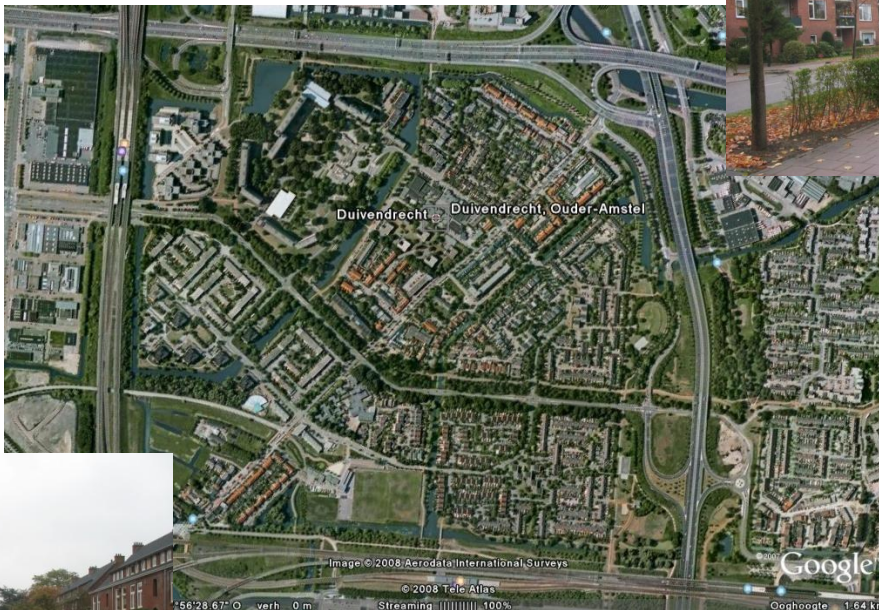


Duivendrecht

Van straat tot stadsdeel



**Elnathan Ottow
A6a**

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	
Fysisch ruimtelijke orde	
Traditioneel sociaal ruimtelijke orde	
Modern sociaal ruimtelijke orde	
Conclusie	
Bronnenlijst	

Voorwoord

Toen ik deze opdracht kreeg, een onderzoek doen naar een kleine kern, leek het mij verstandiger om een kern te kiezen waar ik iets persoonlijks mee had om zo wat extra motivatie te hebben. Dat werd Duivendrecht, een dorp waarin ik regelmatig voor familiebezoek kom. En ik moet zeggen dat dit onderzoek erg interessant is geweest. Je komt nogal wat tegen als je gaat graven in de geschiedenis van een dorp. Ik wil graag nog even wat mensen bedanken die het voor mij mogelijk hebben gemaakt dit onderzoek te doen. Als eerste mijn oma, die mij heeft rondgeleid in Duivendrecht en die mij belangrijke informatie heeft verteld. Daarnaast wil ik mevrouw Ans Quirijnen van Stichting Oud-Duivendrecht bedanken, die mij met zeer veel informatie kon verblijden.

Inleiding

Tijdens dit onderzoek heb ik me steeds afgevraagd hoe Duivendrecht zich heeft ontwikkeld van een straat met wat boerderijen tot wat het nu is: een dorp in een stad.

Eerst vroeg ik mij af hoe het landschap zich ontwikkeld heeft, hoe het landschap opgebouwd is. Daarna heb ik de ontwikkeling van Duivendrecht in 2 stukken behandeld: van het einde van de 19^e eeuw tot 1950, en van 1950 tot nu. Vervolgens heb ik me afgevraagd hoe de toekomst van Duivendrecht er uit zou kunnen zien. De ligging van Duivendrecht heeft uiteraard grote invloed op de ontwikkelingen gehad. Duivendrecht ligt vlakbij Amsterdam, en het groeiende Amsterdam heeft Duivendrecht duidelijk begrensd.

Ik wens de lezer veel plezier bij het lezen van dit onderzoek!

Figuren op titelpagina

Figuur 1, midden boven: Duivendrecht in 1939

Figuur 2, links boven: Kloosterstraat, jaartal niet bekend

Figuur 3, rechts boven: Rijksstraatweg, jaartal niet bekend

Figuur 4, midden onder: Duivendrecht anno 2008

Figuur 5, links onder: Kloosterstraat anno 2008

Figuur 6, rechts onder: Rijksstraatweg anno 2008

Fysisch Ruimtelijke Structuur

Hoe heeft het landschap in omgeving Duivendrecht zich ontwikkeld?

Duivendrecht ligt in een gebied met voornamelijk veen. Dat veen zorgt ervoor dat er veel geheid moet worden, anders staan de huizen niet stevig genoeg in de ondergrond.

Zoals op de doorsnede (zie tussenblad) te zien is ligt er tussen de lagen veen ook nog zeeklei.

Veen wordt gevormd door dode plantenresten die op het aardoppervlak terecht komen. Normaal is het zo dat het dode materiaal door zuurstof en werking van bacteriën en andere organismen snel wordt afgebroken. Hoe hoger de temperatuur en hoe droger de omgeving, hoe sneller de afbraak. Als de dode plantenresten in een gebied liggen waar het erg nat is, met een gematigde temperatuur, kan er veenvorming ontstaan.

Veel van het veen dat onder Duivendrecht en omstreken ligt is in het Atlanticum (9220 tot 5660 jaar geleden) ontstaan. Dat is te danken aan de klimaatverandering die zich rond het Atlanticum voordeed: het werd steeds warmer.

Van de neerslag die in een gebied terecht komt verdampt een deel, en de rest trekt in de aarde, of komt aan het oppervlak te liggen. Water verdampt meer bij hogere temperaturen. Als het klimaat zo verandert dat het koeler wordt, de temperaturen dus dalen, verdampt er minder. Er blijft dus meer water over dat de aarde in trekt of aan het oppervlak blijft liggen; het land wordt vochtiger.

In het Holoceen (een geologische tijdvak van 11.560 jaar geleden tot nu), en dan met name het (Vroeg) Atlanticum, vormde zich het veen wat nu onder het oppervlakte in het gebied rondom Duivendrecht ligt, daarop ligt jonge klei.

Nederland zakt steeds gedeeltelijk weg. Het oosten van Nederland gaat omhoog, en het westen zakt steeds verder weg. In het Holoceen



Figuur 9 Laat-Atlanticum 4100 v. Chr.

was dit ook al het geval. Doordat West-Nederland wegzakte, had de zee vaak vrij spel, en kon het land overspoelen met water. Terwijl het land overspoeld was,

begonnen planten op het land te groeien en dood te gaan. De dode plantenresten kwamen op de grond te liggen en er ontstond veenvorming.

Mede door de veenvorming ontstond er weer nieuw land, en won het land terrein op de zee. Later kwam er weer een nieuwe zeedoorbraak, waardoor het veengebied onder



Figuur 8 Vroeg-Atlanticum 5500 v. Chr.



Figuur 10 Subboreaal 2100 v. Chr.

water kwam te liggen. De zee zette sediment af, waardoor er op het veen zeelei kwam te liggen. Dit proces herhaalde zich een aantal keer waardoor er nu wisselend veen en zeelei in de grond ligt.

Toen er al een laag veen lag, stroomden enkele Duitse rivieren, de Elbe, de Wesser en de Ems, over het gebied rondom Duivendrecht heen. Die rivieren zetten sediment af, waardoor er op het veen nog rivierklei ligt.

In 1629 was Watergraafsmeer, dat aan Duivendrecht grenst, drooggelegd. Maar in Duivendrecht zelf is geen turfwinning geweest, de boerderijen hadden de vruchtbare kleilaag nodig om op te verbouwen. In Duivendrecht ligt nog wel een klein stukje veenweide. Het ligt in het zuiden van Duivendrecht, vlakbij het station.

Traditioneel Sociale Ruimtelijke Structuur

Hoe heeft Duivendrecht zich vanaf ± 1850 tot 1950 ontwikkeld?

Duivendrecht bestond voor de 19^e eeuw voornamelijk uit 1 straat en wat boerderijen (melkveehouderijen). Die straat heette eerst de Duivendrechtselaan, maar sinds 1923 heet die straat nu de Rijksstraatweg. De Duivendrechtselaan was eerst een allee met bomen.

In de loop van de 19^e eeuw kwamen er steeds meer boerderijen in Duivendrecht te staan. Van die boerderijen staan er nu nog twee: Sophia's hoeve (1883) en Antoniushoeve (1889).

De Rijksstraatweg was de verbinding tussen Amsterdam en Utrecht.

Hoewel Duivendrecht een boerendorp was, was het totaal niet geïsoleerd.

Duivendrecht en Amsterdam waren toen al met elkaar verbonden.

De Weespertrekvaart is een voorbeeld van die verbondenheid. Vroeger kwam er veel handel via de Weespertrekvaart naar Amsterdam. Duivendrecht bestond toen nog vooral uit boerderijen.

In de 19^e en 20^{ste} eeuw was Amsterdam een centrum van Nederland. Duivendrecht lag in de buurt van Amsterdam, op landelijk niveau lag Duivendrecht in het centrum. Maar op gemeentelijk niveau lag Duivendrecht in de periferie. Er was niet heel veel gaande in Duivendrecht, de enige functies die Duivendrecht had kwamen van de boeren en de Rijksstraatweg als verbindingsweg.

De boerderijen produceerden veel zuivelproducten, die werden onder andere via de Weespertrekvaart naar Amsterdam vervoerd. Maar de Weespertrekvaart bracht ook iets anders, het gaf de grens aan tussen Duivendrecht en Watergraafsmeer.



Figuur 12 De Rijksstraatweg in 1917

Naarmate de tijd verstreek werd de grens tussen Amsterdam en Duivendrecht steeds kleiner. Amsterdam groeide steeds meer naar Duivendrecht toe. Rijke Amsterdammers bouwden steeds meer grote villa's richting Duivendrecht. In 1843 kwam er in Duivendrecht een spoorverbinding van Amsterdam naar Utrecht en Arnhem. In 1897 kwam er in Duivendrecht een opstapplaats. Dit werd waarschijnlijk niet vaak gebruikt, want in

1938 werd de opstapplaats alweer verwijderd.



Figuur 11 Duivendrecht in 1849

Het spoor betekende ook een grens voor Duivendrecht. Duivendrecht zat nu ingeklemd tussen de Weespertrekvaart en het spoor.

Duivendrecht bestond aan het einde van de 19^e eeuw uit twee centra: een gedeelte in het noorden, bij de Duivendrechtse brug aan de Weespertrekvaart, en een bij de Rooms-katholieke Kerk.

In de loop van de twintigste eeuw kwamen er steeds meer mensen wonen in Duivendrecht, er werden dus ook meer huizen gebouwd. Vooral in de jaren '20 en '30. De grondprijzen in Amsterdam waren veel hoger dan in Duivendrecht. Veel jonge mensen die een eigen bedrijf wilden beginnen vonden het dus aantrekkelijker om in Duivendrecht te gaan beginnen dan in Amsterdam. De Rijksstraatweg was het uitgangspunt voor de nieuwe woningen. Er kwamen allemaal straten die op de Rijksstraatweg uit liepen. Dat is goed te zien op Figuur 13.



Figuur 13 Duivendrecht in 1930

Toen Duivendrecht begon te groeien, werden er uiteraard meer huizen gebouwd. Door deze groei kwamen er dwarsstraten van de Rijksstraatweg. Duivendrecht was geen dorp meer van maar één straat.

Voordat de huizen gebouwd werden, stonden er alleen boerderijen en een katholieke kerk. Maar toen er mensen kwamen wonen die geen boer waren, kwamen er nieuwe straten bij, huizenblokken enz. Vanaf dat moment van suburbanisatie kreeg Duivendrecht een dorps karakter.

Amsterdam had in het interbellum (1918-1939) ook last van ruimtetekort. Daarom werden in 1921 enkele gebieden van gemeente Ouder-Amstel geannexeerd: de Duivendrechtse kade, het gebied ten noorden waar nu de A10 loopt, en het gebied de Omval, nu een industriegebied langs de Weespertrekvaart.

In 1927 was het Clarissen klooster in Duivendrecht gebouwd. Er waren twee soorten zusters in het klooster: zusters die helemaal teruggetrokken leefden, en zusters die nog wel wat contact hadden met de buitenwereld. Het schijnt zo te zijn dat veel zusters alleen van het kloosterterrein afgingen om te kunnen stemmen. Ze gingen dan gesluierd naar het stemhokje, midden op de

dag als iedereen aan het werk was, zo kwamen ze zo min mogelijk in contact met de buitenwereld.

Na de Tweede Wereld Oorlog kreeg het klooster een beeld van Michael boven de ingang. Dit beeld is opgehangen als dankbaarheid voor bescherming tijdens de oorlog.

Voor de jaren '20 was Duivendrecht een straat met een boel boerderijen, na de groei van de jaren '20 en '30 kreeg Duivendrecht een dorpskarakter met een klooster, wat winkeltjes en wat huizen en boerderijen. Deze ontwikkelingen veranderden het toenmalige Duivendrecht, maar de grootste veranderingen kwamen na de Tweede Wereldoorlog, in de jaren '60.



Figuur 14 Het Clarissenklooster

Modern Sociaal Ruimtelijke Structuur

Hoe heeft Duivendrecht zich vanaf 1950 ontwikkeld?

In de jaren '50 was er een woningnood in Duivendrecht. Veel jonge stellen wilden trouwen, maar konden dat niet omdat er niet genoeg woningen waren, en samenwonen werd toen nog niet geaccepteerd. Teun van Eijk was verloofd met Leny van Meerveld. Ook zij konden niet trouwen vanwege de woningnood. Oplossingen zoals bij de ouders op zolder wonen waren geen optie. Teun kwam op het geniale idee om twee bussen aan elkaar te lassen en zo een woning te maken. Dit is maar één van de vele voorbeelden van de woningnood.

Eind jaren vijftig kwam er een structuurplan voor de uitbreiding van Amsterdam en Duivendrecht. Er kwam een plan om een zogenaamde 'Zuidoostlob' te ontwikkelen. De 'Zuidoostlob' moest een deel van Diemen, heel Duivendrecht en de Bijlmer tot één stedenbouwkundig gebied maken. Plan was om Duivendrecht in staat te stellen om 10.000 inwoners te hebben (vooral door middel van hoogbouw). In 1960 had Duivendrecht nog maar 2656 inwoners; een groots plan dus. Om dit voor elkaar te krijgen moesten verschillende mensen uit hun huizen worden gekocht. Deze onteigening was voor vele mensen hoogst vervelend.

De onteigening begon in 1965. Als eerste bouwde de gemeente de Waddenlanden, op dit punt gingen Amsterdam en Gemeente Ouder-Amstel gelijk op met de uitbreiding, want de eerste bewoners van de Bijlmer kwamen in 1968 aan.

Een ander deel van het plan voor Duivendrecht was de aanleg van een halfhoge weg om wat minder verkeer door de Rijksweg te laten gaan: de Van der Madeweg. Maar het probleem was dat het niet goed zat met de financiering, dus de afronding liet op zich wachten.

Het Clarissen klooster, dat vanaf de bouw een kenmerk voor Duivendrecht was, moest in 1968 plaats maken voor de A10. De ringweg van Amsterdam betekende ook een grens voor Duivendrecht.



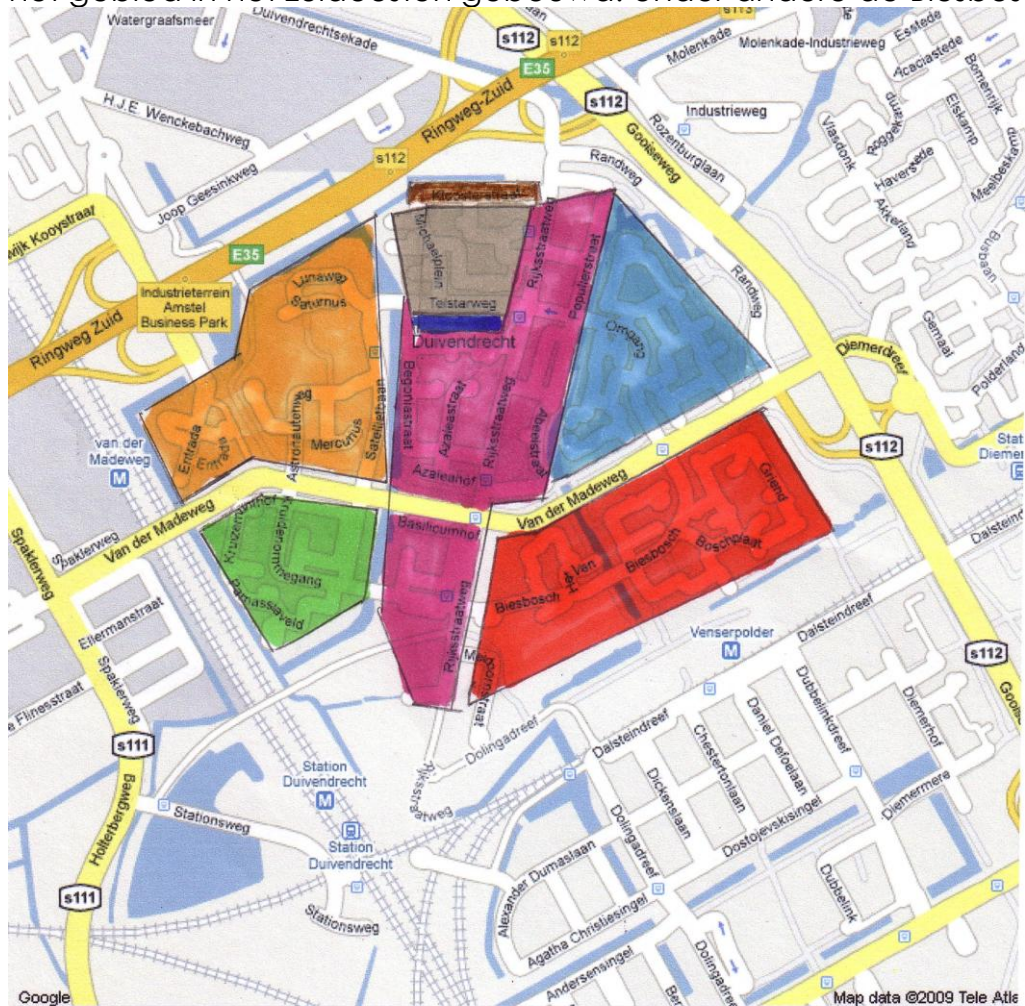
Figuur 15 Duivendrecht in 1969

Vanaf dat plan in de jaren '60 begon Duivendrecht steeds meer bebouwing te krijgen.

Begin jaren '70 was de bouw van vier hoge flats van tien verdiepingen klaar. De vier flats zijn genaamd naar planeten: Neptunus, Mercurius, Saturnus en Jupiter. Vlakbij deze flats kwam ook een schoolgebouw te liggen. De flats waren eerst alleen voor Amsterdammers, pas nadat de eerste bewoners verhuisd waren konden Duivendrechters er komen wonen.

Halverwege de jaren '70 was de Kruidenbuurt klaar. Vanaf 1970 was de bouw van de Molenbuurt begonnen, aan het eind van de jaren '70 was dit deel klaar.

Oorspronkelijk was het de bedoeling dat het gebied tussen de Waddenlanden en de Kloosterstraat hoogbouw zou worden. Dat is niet gebeurd: in 1985 was de laagbouw in dat gebied klaar. Eind jaren '90 werd het gebied in het zuidoosten gebouwd: onder andere de Biesbosch.



Figuur 16 Bouwjaren van woningen in Duivendrecht

Vanaf 1977 werden verschillende metrolijnen in gebruik genomen. Een lijn liep langs het spoor in de richting van de Bijlmer, de andere liep richting Venserpolder, Diemen en Gaasperplas. Voor de lijn naar Venserpolder moesten gebouwen die ten zuiden van de Rooms-katholieke kerk aan de Rijksstraatweg stonden worden verwijderd. Door de bouw van de metro kon de Rijksstraatweg ook niet meer als doorgaande weg functioneren.

In 1993 werd het station Duivendrecht in gebruik genomen. Het station kreeg een belangrijke overstap functie omdat er nog geen directe verbinding was tussen Amsterdam – Utrecht en Schiphol – Weesp. Dat Station Duivendrecht meer een overstap functie heeft blijkt ook uit het feit dat een uitgang naar Duivendrecht moeilijk te vinden is.

Vandaag de dag heeft Duivendrecht ongeveer 5000 inwoners, de helft van wat er in de jaren '60 besloten was. Dat heeft drie redenen: na het afronden van de

Waddenlanden ging de projectontwikkelaar failliet, hierdoor gingen de bouwontwikkelingen minder goed. Ten tweede kwam er in 1966 een rapport uit waarin vermeld werd dat voor een optimaal woonklimaat in Duivendrecht maar plaats was voor 7500 inwoners. Als laatste was er op initiatief van een aantal winkeliers en ondernemers een dorpsraad opgericht. Die grepen het rapport aan om voor minder hoogbouw te pleiten. Doordat er nu minder hoogbouw in Duivendrecht kwam, zou het door ruimtegebrek nooit lukken om 10.000 inwoners in Duivendrecht te huisvesten.

Waar vroeger alleen een paar kleine winkeltjes waren met voornamelijk zuivelproducten, is er nu veel veranderd. Het aantal winkeltjes in Duivendrecht is gegroeid en er is ook meer variatie. De plek waar de meeste winkeltjes zijn is een erg naar binnen gekeerd pleintje. Maar

de meeste werkgelegenheid zit niet in Duivendrecht. Er zitten maar drie bedrijven in Duivendrecht, wat winkeltjes en een paar restaurants en cafés. De rest van Duivendrecht heeft elders werk.

In Duivendrecht is relatief gezien veel groen. In elke straat zijn wel wat struiken en bomen. Maar het zijn allemaal kleine stukjes en er is niet één groot stuk



Figuur 17 Station Duivendrecht in 1993



Figuur 18 Het dorpsplein in 2008

groen. Gezien het ruimtetekort wordt alle ruimte zo goed mogelijk benut. Veel plaats voor groen is er dan ook niet. Het groen dat er nu is, is altijd een belangrijk punt. Een organisatie zoals Duivendrecht Nu! zet zich in om Duivendrecht groen en kleinschalig te houden, en probeert dan ook om het groen in Duivendrecht te verbeteren en te vermeerderen.

Duivendrecht ligt op landelijk niveau nog steeds in het centrumgebied, op gemeentelijk niveau heeft Duivendrecht geen voorzieningen die bij een centrum horen, maar Duivendrecht hoort stedenbouwkundig wel bij Amsterdam, wat dat betreft hoort Duivendrecht dus bij het centrum.

Omdat in de jaren '60 zowel Duivendrecht als Amsterdam (en Diemen) hard gegroeid zijn, is Duivendrecht nu aan alle kanten ingebouwd. Aan de noordkant ligt het Amstel Business Park, aan de westkant ligt het spoor, aan de zuidkant ligt de metro en Amsterdam Zuid en aan de oostkant ligt Diemen. Als je niet wist dat dit stedelijke gebied uit verschillende plaatsen bestond zou je denken dat het één stad was. Duivendrecht behoort stedenbouwkundig ook helemaal bij Amsterdam.

Nu Duivendrecht zo ingeklemd ligt, is er niet veel ruimte voor uitbreiding. Duivendrecht probeert ook alle ruimte die er is goed te benutten. Het bestemmingsplan is voornamelijk conserverend van aard. Uit het bestemmingsplan blijkt ook dat er niet veel meer te bouwen valt in Duivendrecht. Er zijn plannen voor een heel nieuw centrumplan, en er komt misschien wat bebouwing op een braakliggend terrein, en er zijn plannen voor een nieuwe Bascule, een academisch centrum voor kinder- en jeugdpsychiatrie voor Amsterdam en omstreken, maar verder is er gewoon geen ruimte om te bouwen. Wat misschien nog wel zou kunnen is de hoogte in gaan, maar ook daar zijn problemen mee. Hoogbouw bederft het zicht, geeft meer schaduw en kan het dorpse karakter teniet doen. Naast deze twee plannen zijn er nog wat particuliere verbouwingen die goedgekeurd moeten worden.

Buiten Duivendrecht zijn er ook nog plannen die invloed op het dorp kunnen hebben: de A10 wordt mogelijk verbreed, dit kan als gevolg hebben dat een deel van Duivendrecht afgebroken moet worden en er een weg in de plaats komt.

Daarnaast zijn er plannen van Amsterdam en Ouder- Amstel om ten westen van de spoordijk Amsterdam-Utrecht een nieuw complex te bouwen: het Endemolcomplex. Door dit soort ontwikkelingen, lijkt het wel of Amsterdam agressief wordt met het uitbreiden van de stad. Omdat de gemeente geen echte plannen had met het gebied, kon Amsterdam zijn wil doordrukken en ervoor zorgen dat dit gebouwd kon worden.

Conclusie

Duivendrecht is veel veranderd in de 20^{ste} eeuw. Begin vorige eeuw was Duivendrecht een boerendorp met een grote straat. Vanaf de jaren '20 en '30 kwamen er ook mensen wonen die geen boer waren. Zo kwamen er 'normale' huizen. Eind jaren '30 kreeg Duivendrecht een echt dorps karakter door de toename van het aantal inwoners, en omdat er meer werk was dan alleen het boerenleven. Dat was de eerste groei van Duivendrecht.

In de jaren '60 kwamen er nieuwe plannen om meer inwoners naar Duivendrecht te halen. Het gevolg hiervan was dat er in relatief korte tijd veel nieuwe huizen werden gebouwd. Deze tweede groei van Duivendrecht en het feit dat Amsterdam en Diemen ook groeiden zorgden ervoor dat Duivendrecht nu helemaal ingebouwd is.

De functie van Duivendrecht is nog wel hetzelfde gebleven. Duivendrecht was vroeger een dorpje aan de Rijksstraatweg, de verbinding van Amsterdam naar Utrecht. Duivendrecht had een doorstroomfunctie. Na de bouw van het station in 1993 ging die functie van de Rijksstraatweg verloren. Maar nu leeft die functie voort door het station, dat grotendeels als overstapstation bedoeld is. Tegenwoordig is Duivendrecht een dorp waar de meeste mensen alleen wonen en niet werken, aangezien de werkgelegenheid in het dorp niet zo hoog is dat iedere inwoner in het dorp kan werken.

In de toekomst zal er niet heel veel grote veranderingen plaatsvinden. Het nieuwe centrumplan van Duivendrecht is in ieder geval de meest ingrijpende. Door heel weinig ruimte heeft de gemeente niet veel opties om nog verder uit te breiden.

Niemand weet wat de toekomst zal brengen voor Duivendrecht, maar laten we hopen dat dit mooie dorp zo veel mogelijk een dorp zal blijven, een relatieve oase van rust in de Randstad.

Bronnen

De vorming van het land

Inleiding in de geologie en de geomorfologie
H.J.A. Berendsen

De Grote Bosatlas

Editie tweeënvijftig
Wolters Noordhoff

Wereldwijs

Aardrijkskunde voor de tweede fase
VWO Handboek
Malmberg

Duivendrecht, een dorp in een stad

Brenda Broekhuizen

Organisatie Duivendrecht Nu!
www.duivendrechtnu.nl

A.H. Quirijnen-Cocx
Secretaris Stichting Oud-Duivendrecht
<http://home.wanadoo.nl/sic/sod/>
<http://home.wanadoo.nl/sic/maps/index.html>

Bestemmingsplan Duivendrecht 2007

www.maps.google.nl

www.googleearth.com

Bronnen figuren

Figuurnummer

Figuur 1

Figuur 2

Figuur 3

Figuur 4

Figuur 5

Figuur 6

Figuur 7

Figuur 8

Figuur 9

Herkomst

Duivendrecht, een dorp in een stad

Historische plattegronden en luchtfoto's
van Ouder Amstel:

<http://home.wanadoo.nl/sic/maps/index.html>

Historische plattegronden en luchtfoto's
van Ouder Amstel

Google Earth

Eigen werk

Eigen werk

Eigen werk

De Grote Bosatlas

De Grote Bosatlas

Figuur 10	De Grote Bosatlas
Figuur 11	Historische plattegronden en luchtfoto's van Ouder Amstel
Figuur 12	Historische plattegronden en luchtfoto's van Ouder Amstel
Figuur 13	Duivendrecht, een dorp in een stad
Figuur 14	Historische plattegronden en luchtfoto's van Ouder Amstel
Figuur 15	Historische plattegronden en luchtfoto's van Ouder Amstel
Figuur 16	Google Maps & eigen werk
Figuur 17	Historische plattegronden en luchtfoto's van Ouder Amstel
Figuur 18	Eigen werk